

ایمما

نگاهی به آیات سؤال برانگیز قرآن مجید

* چرا پرداخت خمس واجب است؟

* آیا خمس فقط به غنایم جنگی اختصاص دارد؟

محمد علی انصاری

آیه‌ها: نگاهی به آیات سؤال برانگیز قرآن کریم

(چرا پرداخت خمس واجب است؟ / آیا خمس فقط به غنایم جنگی اختصاص دارد؟)

محمدعلی انصاری

چاپ اول (ج ۶): زمستان ۱۳۹۵

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

قیمت: ۳۰۰۰ تومان

سرشناسه: انصاری، محمدعلی، ۱۳۴۳

عنوان و نام پدیدآور: نگاهی به آیات سؤال برانگیز قرآن کریم / محمدعلی انصاری
مندرجات: چرا پرداخت خمس واجب است؟ / آیا خمس فقط به غنایم جنگی اختصاص دارد؟

مشخصات نشر: مشهد، انتشارات بیان هدایت نور، ۱۳۹۵

مشخصات ظاهری: ۵۵ ص ۱۱ × ۱۷ س. م.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۴۷۲-۹۲-۹

یادداشت: کتابنامه

موضوع: خمس / جنبه‌های قرآنی

وضعیت فهرست نویسی: فیا

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۴ آ ۸۳۴ الف / ۲۶۶ BP

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۷۷

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۳۹۷۸۶۰۴

چاپ: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس

دفتر مرکزی: مشهد، بلوار شهید دستغیب، فرهاد ۲۴

تلفن: ۰۵۱-۳۸۹۰۴۵۰۰

فهرست

۷	یشگفتار
۱۱	یة ﴿۴۱﴾ انفال
۱۲	جایگاه واجبات مالی در اسلام
۱۴	فلسفه تشریع احکام مالی در اسلام
۱۴	۱.۲. آثار فردی احکام مالی
۱۷	۲.۲. آثار اجتماعی احکام مالی
۱۹	تعریف «خمس»
۲۱	عام بودن حکم خمس در آیه شریفه و دلایل آن
۲۲	۱. بررسی واژه «أَنَّمَا»
۲۳	۲.۴. واژه کاوی «غَنِمْتُمْ»
۲۴	۳.۴. کاربرد واژه «غنیمت» برای غیر از جنگ و جهاد
۲۵	۴.۴. عمومیت عبارت «مِنْ شَيْءٍ»

۵. نقد رأی اهل سنت در تفسیر آیه خمس
۶. دریافت کنندگان خمس
- ۱.۶. خدا و رسول
- ۲.۶. ذی القربی
- ۳.۶. یتیمان و مساکین و ابن السبیل
۴. شمول دریافت کنندگان خمس
۸. سر به میان کامل و بطلان دین داری گزینشی
۹. چرایی تکرار نشان موضوع خمس در قرآن
۱۰. اجرای حکم خمس در دوران پیامبر ﷺ
۱۱. دلایل و ریشه ملّی سیاست تحریف حکم خمس
۱۲. فلسفه سهم امام در احکام خمس
۱۳. پرداخت خمس در دوران غیبت
۱۴. شبهه تعارض آیه خمس با آیه ﴿قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا﴾ عَلَيْهِ أَجْرٌ
۱۵. «خمس» از منظر روایات
- کتابنامه

پیشگفتار

پروردگار مهربان کلام خود را به گونه‌ای فرو فرستاده که برای عموم انسان‌ها قابل فهم است و در بیان مطالب آن هیچیدگی و معماگونه بودن پرهیز شده است؛ اما از آنجایی که قرآن در همه سطوح فهم متعددی دارد، برای رسیدن به حقایق فراتر از سطح نخستین آن، به دقت و تعمق فزون‌تری نیاز است و رسیدن به این درک و دریافت نیز ابزار لازم این کار را می‌طلبد.

از سویی، با عنایت به این نکته که ساختار و قالب آموزه‌ها و حقایق قرآن زیبایی‌ها و لطافت‌های خاص خود را دارد، گاه درک و دریافت محتوای فراتر از آن، نیازمند انس فزون‌تر با ساختار زبان

قرآن است تا مخاطب در برداشت از ژرفای زیبایی های کلام حق به راه خطا نرود.

روشن است که آن درون مایه های عمیق و این لطایف ساختاری، باریک بینی لازم در آیات، دریافت نخواهد شد. به همین دلیل، مجموعه آیه ها تلاشی است برای تبیین و شفاف سازی آیه هایی از قرآن که ممکن است در نگاه ساده و نگرش سطح اولی، برانگیزاننده سؤال و حیرت به هم هایی باشد؛ اما در نگاه بعدی و تأمل عمیق تر در لفظ و محتوای این آیات، پاسخ ها به در می آید و دریچه های فهم، نو به نو گشوده می شود.

البته در این راستا تلاش بر آن است که میزان بررسی و تأمل در این آیات، به حدی باشد که به تنها به درک عموم مخاطبان نزدیک شود، بلکه از ظرایف و لطایف بار نور غفلت نشود.

امید است که این کوشش گامی فزونی در راه تبیین حقایق وحی و نزدیک گرداندن دل ها به آستان مبارک کلام جان باشد.

موضوعات و وظایف معین شده در ادیان الهی را می توان به صورت کلی به دو بخش مالی و غیر مالی تقسیم کرد. گاه سخن از نماز و روزه و مهرورزی و خوش رویی است و گاه دعوت به انفاق و جود و نیکات، چنان که گویا حقیقت دین داری جز با عملکرد پسندیده در هر دو حوزه دست نمی دهد. از سویی، لغزندگی و جاذبه بسیار مسائل مادی موجب کندی جماعتی در این میدان می گردد و برای سنجش عیار دین داری، ایشان را به آزمون کارآمدی مبتلا می کند و از سوی دیگر، اغراض و اهداف در ادیان الهی و به خصوص آیین اسلام وجود دارد که با این سخن موضوعات تنیده است.

مسلم است که مقرر شدن تکالیف مادی، به طور طبیعی از وابستگی شدید مؤمنان به مسائل مادی و کشش های حیات مادی خواهد کاست و مردم را در گذشته های مالی و گشاده دستی با دیگران مشتاق تر خواهد ساخت. چنین حالتی موجب رَدِیک شدن انسان ها به یکدیگر و زدودن کدورت ها و از میان رفتن فاصله های اجتماعی می شود. افزون بر این، از اغراض جدی وظایف مالی ایجاد حس تعهد و مسئولیت پذیری در متدینان برای حفظ کيان آیین، پاسداری از آن، توسعه و تبلیغ و نشر فرهنگ دینی و در نتیجه پایداری دین و دین داری در جامعه است.

در همین راستا، در دین مبین اسلام، امر واجبی به نام «خمس» تدارک دیده شده که عمده رسالت آن شورانگیزی در اهل دین و ایجاد حس مشارکت در سرنوشت دیانت و متدینان و تعلق خاطر به

بقای فرهنگ ناب الهی در عرصه حیات اجتماعی و فردی مسلمانان است. گویا چنین اراده شده است که هزینه بقای حیات دین و شریعت بر دوش دین‌داران باشد تا در کنار بهره‌برداری از منافع آن، مسئولانه به صیانت مادی و معنوی از حریم آیین خود پردازند.

با توجه به اهمیت این مسئله و سؤال برانگیز بودن آیه ۴۱ سوره انفال در آن کریم که واژه «خمس» در آن ذکر شده است، دفتر شش مجرعه آیه‌ها به کاوش در این باره اختصاص یافت که آیا از قرآن چنین بر می‌آید که واجبی مالی به نام خمس وجود دارد؟ اگر چنین است، نضره ر چنین امری و نیز مصادیق مصرف دقیق آن چیست؟

البته همچون پنج دفتر گذشته، روش کار در این دفتر نیز همان رعایت حدّ میانه در طرح مباحث است تا برای عموم قرآن‌دوستان قابل استفاده باشد. امیدوارم که این چنین باشد.

محمدعلی انصاری

مهرداد مقدّس

زمستان ۱۳۸۵